

EMO 19, 20 ve 21. Dönemler Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Altay Varol:

“MÜHENDİSLER ÜRETEN KESİMİN ANAHTARIDIR”

EMO Basın- Elektrik Mühendisleri Odası'nda (EMO) 1972-1975 yılları arasında Yönetim Kurulu Başkanlığı yapan, mühendislik mesleğinin gelişimi ve mücadelenin yükseltilmesinde öncül rol oynayan Ahmet Altay Varol, 2012 yılında geçirdiği trafik kazası sonucu aramızdan ayrıldı. İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Elektrik Mühendisliği Bölümü'nden 1963 yılında mezun olan Varol, hayatı boyunca mesleki mücadelenin içinde yer almış; TMMOB'de Yüksek Onur Kurulu Üyeliği yapmış ve EMO Omursal Başkanı unvanını almıştı.

Ahmet Altay Varol'un 2003 yılında TMMOB'nin 50. Yılı kapsamında İnşaat Mühendisi Mustafa Atmaca ile yaptığı ve 1970'lerden bu yana Türkiye'de yaşanan sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmeler, TMMOB ve EMO'ya ilişkin görüşlerini aktardığı söyleşiden kısa bir derlemeyi aşağıda bulabilirsiniz.

EMO Omursal Başkanı Ahmet Altay Varol

Mustafa Atmaca- 70'lerde odalarda TMMOB Yönetimine karşı başlayan muhalefet hareketinin nedeni ne? O dönemde mühendis ve mimarlar 3 önemli sorunla karşı karşıya, birinci sorun 10195 gibi ekonomik getirisi iyi sayılan bir Kararnameden 657 sayılı Yasaya geçiliyor, ekonomik kayıplar söz konusu. İkincisi, TMMOB Yasası değiştirilmek isteniyor, 71 darbesi TMMOB'yi ezmek için elinden geleni yapıyor; üçüncüsü, özel okul uygulamasıyla âdeta mühendis ve mimarlar prefabrik bir eğitimle hızlı okul bitirip sayılan artıkça, kalitesizlikle birlikte ücretleri de düşüyordu. Üç tane temel sorun var; buna genel olarak mühendis ve mimar kitlesi karşı duruyor muydu veya o dönemde olanların gelecekle ilgili karartacağı farkında mıydı?

Ahmet Varol- Evet, ben bu söylediğiniz birinci sıklıkla üçüncü şıklıkla birleştirmeyi düşünüyorum, daha doğrusu ikisinin arasındaki son derece önemli bir ilişki var. Özellikle o dönemde hâkim olan ve iktidarda bulunanlar, Süleyman Demirel yanlıları; Süleyman Demirel'in kardeşinin üniversite açması-yüksekokul açması- ve o yüksekokulda yetiştireceği öğrencilerin mühendis camiasına katılması gibi bir olayı gündeme getirmişti. Bu böyle söylenmese dahi böyleydi. Dolayısıyla ben bu birinci maddeyle 10195'i aynı görüyorum. Çünkü 10195 sayılı Kararnameyle mühendisler toplumda daha ayrıcalıklı bir sınıf gibi bulunuyorlardı. Hatta şöyle söyleyebilirim ki; 10195 sayılı Kararnameyle mühendisler mülki amirlerden çok para alıyorlardı, acemi bir mühendis olsa bile. Dolayısıyla mühendislerin almış olduğu para çok

önemli bir para da değildi. Her zamanki gibi; yani dünya nezdinde baksanız, dolar hesabına vursanız yahut da insanların günlük ihtiyaçlarının karşılanabilmesi karşılığında bakarsanız; yani bir mühendisin okuması, evini iyi bir şekilde yahut insan onuruna yakışır bir biçimde geçindirebilme, kendisinin geçinebilme olasılığı yine de o zamanlar çok fazla değildi. Ama toplumda göreceli, bir üst tabaka gibi gözükiyordu mühendisler. Bunu hem aşağıya çekmek, yani ucuz insan istihdam etmek, dolayısıyla okul açmak -ama okul da kaliteli mi, kalitesiz mi, onu hiç gözetmeden- ve onları bu mühendislik toplumunun içerisine sokarak, mühendislerin gelirlerini de düşürmek gibi bir amacı güttüler. 10195 sayılı Kararname elbette ki mühendisleri budayan bir Kararname oldu, mühendislerin gelişmesini önledi, özellikle devlet kapısındaki mühendisleri özel sektöre doğru kaydırmak gibi bir amaç da güttü. Bu Kararnamede sanki devlette çalışan mühendisler devlet okulunda yeni bir tedrisattan geçmiş gibi, o kıymetli birikimlerini alıp hep özel teşebbüse getirdiler; çünkü özel teşebbüs o zaman çok para veriyordu.

Mustafa Atmaca- Peki, TMMOB'ye niye baskı yaptılar?

Ahmet Varol- TMMOB'ye baskı yapılmasının nedeni de tabii ki onlar tarafından bu meselenin çok boyutlu bir mesele olmasıdır. Demokrasinin vazgeçilmez unsuru siyasi partilerdir, ama demokrasinin gelişmesinde en büyük etkenlerden bir tanesinin de demokratik örgütlenme olduğunun bilincine vardılar adamlar. O zaman öğrenci hareketleriyle birlikte bu kesim de zenginleşmeye başlayınca, özellikle TMMOB'yi karşıya aldılar. Mesela neden Türk Ticaret ve Sanayi Odalarını karşılarına almadılar? Onlar da toplumun demokratik örgütleri -sözüm ona- değil midir? Almadılar. Neden? TMMOB'nin yapısı gereği gençleşmesi ve yeni düzene, daha doğrusu düzen değişikliğine daha yakın olması nedeniyle sınıfın belirli bir kesimi TMMOB'ye karşı çıktılar.

Mustafa Atmaca- 73 Kongresinin alınmasını sağlayan bürokratik yönetimlere alternatif sunan odalardan birisi de Elektrik Mühendisleri Odası; yani 70'lere geldiğinde Elektrik Mühendislerinin TMMOB'ye muhalifliği başlıyor. Değişimi talep eden kadrolara öncülük edenlerden biri de sizsiniz. Bu

Ahmet Altay Varol 1970'li yıllar.

dönemi ve 73 Kongresi öncesi TMMOB Yönetimini ele geçirme mücadelesini anlatabilir misiniz?

Ahmet Varol- Aslında bu mücadele biraz benden evvel; yani ben Odada 4 sene Başkanlık yaptım, 1 sene Başkan Yardımcılığı yaptım. Ben Başkan Yardımcısı olduğum yıldan bir evvelki dönemdeki arkadaşlarımız tam bu mücadelenin içinde var, yönetimde ben yoktum o zaman. Çok büyük bir mücadele vererek odayı aldılar, hatta mahkemelik oldu mesele, oylar tekrar tekrar sayıldı, tekrar mahkemelik oldu, ona rağmen söke söke alındı. Yani o zaman çok garip şeyler oluyordu; mesela o zaman iktidarı ele almak

isteyen kesim, mühendislikler filan pek öyle ilgili şeyler vaat etmiyorlardı. Siz hangi kurumda çalışıyorsunuz; diyelim ki "İller Bankası" veya Elektrik Mühendisleri Odası'nı konuştuğumuz için onu örnek olarak gösteriyorum. Bir başkası ne diyor? "Etibank'ta çalışıyoruz" diyor, bir başkası geliyor, "Ben Elektrik işleri Etüt İdaresinde çalışıyorum" diyor, yani herkes bulunduğu kurumun iktidara gelmesini ister gibi bir tavır alıyor. Bunun böyle yanlış olduğunu anlattık. EMO; çok büyük bir mücadeleyle alındı ve ondan sonra bizim arkadaşlarımızı içeri aldılar belli bir dönem sonra, 10 günlük kadar bir süre de beni içeri aldılar sonra serbest bıraktılar. Ondan sonraki dönemde, rahmetli Metin Oruç Göztepe Başkan oldu, ben Başkan Yardımcısı oldum. Ondan sonraki sene Metin ayrıldı, ben Başkan oldum, 4 sene Başkanlık yaptım. 72 yılında Başkan oldum, 75'te de bıraktım.

Mustafa Atmaca- 73-80 arası, TMMOB'nin toplumsal muhalefete en yoğun bir şekilde katıldığı ve toplumsal muhalefette çok başarılı olduğu sayılan bir dönemdi. Teoman Öztürk'le başlayan ve aşağı yukarı dönemin sonuna kadar da Başkan kalan Teoman Öztürk ve arkadaşları dönemini de iyi biliyorsunuz. O dönem için ne diyorsunuz?

Ahmet Varol- O dönem epey uzun bir Yönetim Kurulu Üyeliği yaptım TMMOB'de. Onun dışında da başka kurullarda görev aldım. Dolayısıyla bütün olayları yaşadım diyebilirim. Fakat konuşmamın başında söylediğim gibi maalesef bu dönemi not almadık, hiçbir yere bir kayıt koymadık, basılı evraklarımızı saklayamadık. Yani sonuçta 80'lere vardığımızda kolumuzdan o kitaplar filan da yok oldu; çünkü kimin

nasıl alınacağı, ne olacağı hiç belli olmazdı ki. Ama o dönem hiç olmazsa bir yerlere biraz kayıt düşseydik ve onları iyice muhafaza edebilseydik, bugünkü sıkıntılarımız doğmazdı. Bugün ben gerçekten bu sıkıntının içindeyim, yani yanlışlarımızı anlatamıyoruz; çünkü insanoglu unuttuyor. Unutmak da güzel bir şey aslında, çünkü çok kötü anıların bunlar; ama yeni kuşaklara bir şeyleri anlatmak anlamında da son derece yararlı olacak. Belki kişisel olarak rahatlıyoruz, ama pek de rahatlayamıyoruz; çünkü gelecek kuşaklara bir şey aktaramamanın sıkıntısını çekiyoruz.

Tabii o dönem ekonomik koşullar... Habire borç alıyorduk; yani üretmeden yemeye başlamıştı toplum, belliydi bunun böyle olacağı. Aldık, aldık, aldık, nihayet borcumuzun faizlerini bile ödeyemez duruma geldik. Bunları söylemeye, anlatmaya hiç gerek yok. Peşinden hemen bir askeri darbe tabii, çünkü belirli kesim tarafından lazımdı o darbe, ama çok sert vurdu Türkiye'ye. Ben biraz belki 70'li yıllardan sonra anlayışımı değiştirdim; yani daha politik çalışmak gibi. TMMOB'de değil de, bir parti içerisinde görev almak gibi bir şey geçti kafamdan, öyle de yaptım ve çok dolu da bir hayat yaşadım o dönemde, çok da bilgilendim, birçok şey öğrendim. Ama hiçbir zaman TMMOB'yi ayrı düşünmedim ve ayağımı da kesmedim TMMOB'den. Ama malum, 80'lere doğru vardığımız yıllarda faşizm sert vurunca, biz ister istemez hepten elimizi ayağımızı çekmek zorunda kaldık; çünkü üstümüze geldiler. O dönemde arkadaşlarımız sağ olsunlar, yani çok zor şartlar altında, kadrosuzluk çektik.

Mustafa Atmaca- Mühendis ve mimarlar çok hızlı bir şekilde işsizleşiyorlar. Buna karşı ne yapılmalı, nasıl mücadele verilmeli? Günümüzün en vahim sorunlarından bir tanesi.

Ahmet Varol- Bu mücadele Türkiye'de üretimin, üretim ilişkilerinin çok önemli bir şekilde artırılmasına bağlayan bir mücadele olması lazım; çünkü mühendisler üreten kesimin anahtarlarıdır. Üretimi keserseniz, üretim için hiçbir yatırım yapmazsanız, mühendislerin gelişmeleri değil, aç kalmaları bahis konusu olur.

Mustafa Atmaca- Sanayi devriminin asıl ateşleyicisi, elektrik enerjisinin sanayi hizmetine sunulmasıyla başladı. Bugün elektrik ve elektronik çok daha büyük bir işlev yüklendi ve yeni bir devrimi başlattı; "bilgi devrimi veya iletişim devrimi" deniliyor. Bir elektrik mühendisi, aydın ve sosyalist olarak mühendisliğin geleceğine dair yeni devrimin işaretlerinden hareketle öngöründe bulunabilir misiniz; yani projeksiyon yapabilir misiniz?

Ahmet Varol- Türkiye için söyleyeceğim ben bunları, çünkü dünyada kategorize olarak yelpaze çok geniş; yani az gelişmişler var, çok gelişmişler var, o

arada bir sürü şey var. Türkiye için bunu şöyle söyleyebiliriz: Türkiye'de bir defa yatırımların hızlanması lazım, yatırım olmadan hiçbir şey olmaz. Hatta bugünkü kişi başına düşen elektrik enerjisi miktarı çok komik, dünya sıralamasında en sonunculardanız. Öyle olmasına rağmen birçoğu diyor ki, "ürettiğimiz enerji miktarı fazla, dolayısıyla enerji yatırımlarına gerek yok." Buna katıyen katılmıyorum; Türkiye'nin enerji açığı vardır her dönemde, bu dönemde de olacaktır. Gelecekte biz yatırım yapabilirsek, bu yatırım imkânlarını açabilirlerse, çok büyük ölçekte enerji açığı ve özellikle elektrik enerjisi açığı doğacaktır. Burada bir parantez açıyorum: Son 10 yıl içerisinde bir yığın uyduruk elektrik enerjisi üretme sistemleri, "kojenerasyon" denediler. Küçük diğer santrallerle adamlar elektrik üretmeyi düşünüyorlar ve bunu da ülkenin elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamakta bir çare gibi düşünüyorlar. Hiçbir çare değil bunlar, Türkiye'de büyük ölçüde santraller kurulabileceğini düşünmek lazım.

Mustafa Atmaca- Sizde mühendis ve mimarlar için etik, ahlak, mesleki davranış ilkeleri ne anlam ifade ediyor? Bunu kapitalist yozlaşma çerçevesinde değerlendirebilir misiniz?

Ahmet Varol- Bu ahlaki bir konu, ahlaki bir şeyin de ötesinde insani bir konu. Bak, demin söylediğim gibi, bir yığın olay var; yani insanlığı etkileyen olaylar var, insanı öldüren olaylar var. Enerji santrallerini görüyoruz; nükleer enerjiyi adamlar kullandılar, bir yığın nükleer santral yaptılar, her yerde kaçak var, Fransa'da alabildiğine kaçak var, Amerika da öyle, hiç yeni santral yapmıyor bunlar. Fakat bir zora düşseniz, size diyorlar ki, "aman, nükleer santral yapın, size kredi vereyim, bilmem ne yapayım, ihale açayım." Yahu, nükleer santrali biz kuracağız da, bugünkü başımızın belası olan enerji darlığına nasıl çare bulabiliriz ki 10 senede kurulan santralle? Üstelik de kurdurmak da istemiyorsun, ondan sonra diyorsun ki, "yakıtın paralı" Efendim, parayı veriyor, "faizini ödeyecek" diyor. Yani bu çemberi kırmak lazım, ama bu çember de şöyle kırılmaz: Git, adamdan kredi al, yatırım yap, ortak et, yok sermaye çağır filan. Biraz kendimizi sıkacağız, teknolojiyi üreteceğiz, zorlayacağız, yani toplumu da zorlayacağız, teknolojiyi de satın alacağız, gerektiği zaman bir kere satın alacağız, iki kere değil. Çok güzel kontrol etmek lazım, ama bu iktidarların da işi değil bu işler. Çözümü de ben göremiyorum, yani başka türlü. Ancak böyle halktan yana, işçilerden ve çalışanlardan yana sol, sosyalist bir parti iktidara gelir, o çekip çevirir bu işi, namuslu insanlar.